

“Vahvistan, että tämä käänös on ... ” Autenttisuuden dilemma(ko) auktorisoidun kääntäjän tutkinnossa?

Marja Kivilehto

Faculty of Information Technology and Communication Sciences
University of Tampere

According to the Qualification Requirements for the Authorised Translators' Examinations 2012, the examinations should measure examinees' functional translation skills, i.e. how well they manage assignments where the legal considerations of documents need to be conveyed into other languages and for other cultures. In addition, test assignments should reflect the needs of working life and they should be selected taking the characteristics of authorised translation into account. In short, the assignments should be as authentic as possible. This article deals with the concept of authenticity and is based on a questionnaire completed by examinees' taking part in the Authorised Translators' Examination of autumn 2019. The examinees were asked about their overall view of the examination as well as the individual assignments specifically. The analysis of the questionnaire shows that the examinees are mostly satisfied with the examination and individual assignments. What they would like to improve are some details in arrangements and their own skills. In other words, the examinees do not see the eventual lack of authenticity as a problem.

Avainsanat: auktorisoidun kääntäjän tutkinto, autenttisuus, tutkinnon suorittajan käsitykset

1 Johdanto

Auktorisoidun kääntäjän tutkinnossa testataan tutkinnon suorittajan toiminnallista käännöstaitoa eli sitä, miten hän pystyy välittämään asiakirjojen sisältöjä ja oikeudellisia seikkoja kielestä ja kulttuuripiiristä toiseen. Toisaalta tutkinnossa arvioidaan myös tutkinnon suorittajan lähde- ja kohdekielen taitoa, jotka ovat osa toiminnallista käännöstaitoa, mutta eivät sellaisinaan rinnastettavissa käännöstaitoon. Käänös voi olla kieleltään sujuva, sisällöltään tarkka, ja se voi osoittaa kääntäjän hallitsevan molemmat kielet. Siitä huolimatta käänös ei välttämättä täytä laillisesti pätevälle käännökselle asetettavia vaatimuksia.

Aikaisemmissa tutkimuksissani (esim. Kivilehto [tulossa a] ja Kivilehto [tulossa b]) olen pohtinut auktorisoidun kääntäjän tutkintoa kontekstin näkökulmasta. Olen analysoinut vuosina 2012–2015 ja 2017–2018 tutkinnossa arvioituja käännöksiä ja tarkastellut, missä määrin tutkinnon suorittajat vaikuttaisivat toimivan ns. tutkintotilanteessa, jossa käänös tehdään kahden arvioijan arvioitavaksi, ja missä määrin puolestaan ns. todellisessa tilanteessa, jossa käännöksellä on auktorisoidun kääntämisen näkökulmasta perusteltu käyttötarkoitus ja kohderyhmä.

Tässä artikkelissa jatkan kontekstin pohdintaa autenttisuuden näkökulmasta. Aineistona käytän kyselyä, johon vastasivat syksyllä 2019 auktorisoidun kääntäjän tutkintoon osallistuneet. Tukena ja analyysin taustana toimivat auktorisoidun kääntäjän tutkintoa ohjaavat asiakirjat: Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon perusteet 2012 [2012], Laatijan käsikirja 2019 [2019] ja Arvioijan käsikirja 2019 [2019].

Artikkeli jäsentyy seuraavasti. Käsittelen ensin tutkimuskysymystä, aineistoa ja menetelmää (luku 2). Sen jälkeen pohdin kääntäjätutkintoja ja autenttisuutta (luku 3) ja tarkastelen auktorisoidun kääntäjän tutkintoa (luku 4). Varsinainen aineiston käsittely (luku 5) jakautuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa tarkastelen tekemäni kyselyn taustaa ja kyselyyn vastaajia, toisessa osassa analyysiperiaatteita ja kolmannessa osassa kyselyn tuloksia. Tulosten tulkinnassa pääpaino on autenttisuuden käsitteessä.

2 Tutkimuskysymys, aineisto ja menetelmät

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, missä määrin autenttisuuden voidaan katsoa olevan ongelma auktorisoidun kääntäjän tutkinnossa, kun lähtökohtana ovat tutkinnon suorittajien näkemykset. Tutkimuksen aineisto ja aineiston analyysi (ks. luku 5) voidaan havainnollistaa taulukosta 1 ilmenevällä tavalla:

Taulukko 1. Aineisto ja aineiston analyysi

Aineisto	Kyselyssä esitetyt kysymykset ja niiden analyysi	Avovastausten analyysi ja tulkinta
Kysely auktorisoidun kääntäjän tutkintoon 2019 osallistuville	Miten tutkinto vastasi tutkinnon suorittajien odotuksia? Miten tutkintotehtävät testasivat auktorisoidussa kääntämisessä tarvittavia tietoja ja taitoja? Muuta kommentoitavaa	Miten autenttisuus ilmenee kyselyn vastauksissa? Miten autenttisuus toteutuu tutkinnossa tutkinnon suorittajien mielestä?

Autenttisuus on hyvin monimuotoinen ilmiö. Sanakirjamerkitys lähtee ’aidosta’ ja ’oikeasta’ (KS 2020 s.v. autenttinen; OED 2020 s.v. authentic) vastakohtana keinotekoiselle. Kasvatustieteessä *autenttinen* nähdään merkityksellisyytenä ja mahdollisuutena harjoitella opittua aidoissa ympäristöissä työelämälähtöisesti (Herrington & Herrington 2006). Tässä tutkimuksessa *autenttinen* ymmärretään kasvatustieteen näkökulmasta: auktorisoidun kääntäjän tutkinnon autenttisuus tarkoittaa laajasti ymmärrettynä sitä, että tutkinnolla pyritään arvioimaan sellaisia valmiuksia, joita auktorisoitu kääntäjä tarvitsee käytännön käännöstyössä.

Tutkimusaineistoni analyysimenetelminä ovat avainilmaisujen haku ja aineistolähtöinen sisällönanalyysi (Tuomi & Sarajärvi 2018). Olen lähilukenuit aineiston ja etsinyt sieltä avainilmaisuja, jotka voidaan yhdistää autenttisuuden käsitteeseen. 'Aitoon' ja 'oikeaan' liittyviä ilmauksia esiintyy kyselyn avovastauksissa. Niissä mainitaan *todellisuus*, *auktorisoidun kääntäjän työ*, *todellisuuden tarpeet* ja *oikea tarkoitus*. Myös analyysin tukena käyttämissäni asiakirjoissa on avainilmauksiksi katsomiani ilmauksia: *ammattiharjoittaminen*, *työelämä*, *ammattikäytänne* ja *toiminnallinen käänös* (Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon perusteet 2012 [2012]), *todellinen auktorisoidun kääntäjän toimeksianto*, *kielellisesti mahdollisimman autenttinen ja käänöksen käyttötarkoitus* (Laatijan käsikirja 2019 [2019]) sekä *ammattimaisesti ratkaistu kohta*, *käänöstilanteen huomioon ottaminen* ja *auktorisoidun kääntämisen erityispiirteiden huomioon ottaminen* (Arvioijan käsikirja 2019 [2019]).

Alustavan analyysin perusteella avainilmaisut liittyvät tutkintotehtävien laadintaan ja arviointiin (ks. luku 5). Tehtävien tulisi siis olla sellaisia, joita auktorisoidut kääntäjät tekevät todellisissa tilanteissa ja arvioinnin pitäisi olla sellaista, että se huomioi auktorisoidun kääntämisen erityispiirteet. Varsinaiseen tutkintotilanteeseen autenttisuus liittyy vähemmän. Tutkintoon on varattu tietty aika, eikä käänösten palautusaikoja ole mahdollista sopia niin kuin todellisessa tilanteessa olisi. Sen sijaan apuvälineiden käytön osalta todenmukaisuuteen pyritään (ks. Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon perusteet 2012 [2012]).

3 Kääntäjätutkinnot ja autenttisuus

Kääntäjän taitojen arviointiin ei ole ylikansallista tutkintojärjestelmää, vaan käänöstaitoja arvioidaan kansallisissa tutkinnoissa. Tutkinnot ovat yleistä käänöstaitoa mittaavia, kuten amerikkalainen ATA ja kanadalainen CTTEC, tai laillisesti pätevien käänösten laadintaa testaavia, kuten pohjoismaiset auktorisoidun kääntäjän tutkinnot. (Kivilehto & Salmi 2017; Salmi & Kivilehto 2018.) Suomalainen auktorisoidun kääntäjän tutkinto mittaa sekin toisaalta yleistä käänöstaitoa, mutta sen erityisenä painopisteenä on kuitenkin auktorisoitu kääntäminen, jota tarvitaan, kun käänöksen on oltava laillisesti pätevä. Esimerkkeinä laillisesti pätevistä käänöksistä voidaan mainita tutkintojen tunnustamista varten laaditut käänökset ja erilaiset sopimuskäänökset. (Mäntyranta & Kinnunen 2015; Taibi & Ozolins 2017: 78–84.)

Kääntäjätutkintoja on tutkittu eri näkökulmista. Kansainvälisesti on selvitetty erilaisia tutkintojärjestelmiä ja tutkinnoissa tapahtuvaa arviointia eli pääpaino on ollut laadunvarmistuksessa (Hale ym. 2012; Hlavac 2013; Pym ym. 2012; Turner ym. 2010). Myös pohjoismainen tutkimus on keskittynyt laadunvarmistukseen (Englund Dimitrova 2015; Laukkanen & Vik 2015) ja tutkinnossa käytettäviin tehtäviin (Kivilehto 2017;

Kivilehto & Skogberg 2017). Yleensä todetaan, että kääntäjätutkintoja pidetään tarpeellisina, sillä niillä on myönteinen vaikutus kääntäjän ammattistatukseen ja niitä pidetään luotettavina mittareina ammattipätevyydestä. (Chan 2010.) Aikaisemmassa tutkimuksessa näkökulma on ollut lähinnä tutkintojärjestelmissä. Sen sijaan tutkinnon suorittajien käsitykset ovat saaneet vähäisempää huomiota. Poikkeuksena tästä on kuitenkin Siegfried Uhlin (2016) kyselytutkimus¹, jossa hän selvitti Hessenin osavaltion kääntäjä- ja tulkkitutkintoihin osallistuneiden näkemyksiä tutkinnoista. Selvityksestä käy ilmi, että tutkintoon osallistuneet olivat pääpiirteissään tyytyväisiä tutkintoon: he olivat saaneet tarvitsemansa tiedon tutkinnosta ja tutkintojen toteutus oli ollut hyvä.

Kääntäjätutkintoja ei ole tutkittu erityisen paljon autenttisuuden näkökulmasta. Sen sijaan autenttisuus käsitteenä on tavallinen kääntämisen ja tulkkauksen opettamista ja oppimista tutkittaessa. Autenttisuus liitetään toisaalta projektioppimiseen ja ns. tilanneoppimiseen, toisaalta autenttisuuden merkitystä on pohdittu myös tulkkien taitoja testattaessa. Näkökulma on usein opetuksen ja testien suunnittelussa ja toteutuksessa, ei niinkään osallistujien, opiskelijoiden tai tutkintoja suorittavien, käsityksissä. (Ks. Angelelli 2007; Chen 2009; Corrius, De Marco & Espasa 2016; Li, Zhang & He 2015.)

Kuten edellä käy ilmi, kääntäjätutkintoihin osallistuneiden näkemyksiä ei ole tutkittu paljonkaan. Vielä vähemmän huomiota on kiinnitetty siihen, miten tutkinnon suorittajat arvioivat tutkintotehtävien toimivuutta, ts. kuinka hyvin tutkintotehtävät vastaavat kääntäjien ammatissaan kohtaamia tehtäviä.

4 Auktorisoidun kääntäjän tutkinto

Auktorisoidun kääntäjän tutkintoja on järjestetty nykyisessä muodossaan vuodesta 2008. Sitä ennen tutkinnon niminä olivat valantehneen kielenkääntäjän tutkinto ja virallisen kääntäjän tutkinto. (Salmi 2017.)

Nykyisessä tutkinnossa on kolme osaa. Ensimmäinen osa testaa kääntäjän ammatinharjoittamisessa tarvittavaa muuta taitoa ja kaksi muuta osaa ovat käännöstehtäviä. Toinen käännöstehtävistä on pakollinen lain ja hallinnon käännöstehtävä ja toinen on valinnainen erikoisalan käännöstehtävä. Valittavina ovat seuraavat erikoisalat: talouselämä, tekniikka, lääketiede ja koulutus. Aikaa monivalintana tehtävään ensimmäiseen osaan on 45 minuuttia ja käännöstehtäviin kuhunkin 2 tuntia ja 45 minuuttia. Apuvälineitä ei sallita tutkinnon ensimmäisessä osassa. Sen sijaan toisessa ja kolmannessa osassa saa käyttää

¹ Yksittäisen suorittajan näkökulma, ks. Ahava 2017.

erilaisia apuvälineitä lukuun ottamatta käännösmuisteja. Myöskään reaaliaikainen yhteydenpito muihin ei ole sallittua. (Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon perusteet 2012 [2012].)

Tutkinnon ammatilähtöisyys ja käytännönläheisyys ilmenevät tutkinnon tavoitteista ja tutkintotehtävien laatimista ohjaavista periaatteista. Tavoitteena on antaa tutkinnon suorittajalle edellytykset hakea oikeutta toimia auktorisoituna kääntäjänä, mikä tarkoittaa alan ammattikäytänteiden tuntemusta ja taitoa laatia laillisesti päteviä käännöksiä eli ns. toiminnallista käännöstaitoa. Jotta toiminnallista käännöstaitoa voidaan arvioida, käännöstehtävissä on oltava selkeä käyttötarkoitus. Näin voidaan arvioida, missä määrin käännös välittää asiakirjojen sisältöjä ja oikeudellisia seikkoja tarkoituksenmukaisesti. (Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon perusteet 2012 [2012]: 6–7.)

Käännöstehtävien laadinnassa korostetaan tehtävänantojen vastaavuutta todellisiin toimeksiantoihin. Tehtävien laatijoiden olisi hyvä valita sellaisia lähdetekstejä, jotka voisivat olla todellisia toimeksiantoja. Kaikki todelliset toimeksiannot eivät kuitenkaan ole sopivia käännöstehtäviksi vähäisen tai liiallisen vaativuuden takia. Tutkinnossa käytettävien lähdetekstien olisi oltava sellaisia erikoisalan tekstejä, jotka edellyttävät erikoisalan tuntemusta ja asiasisältöihin perehtymistä. Lähdeteksteissä pitäisi olla myös riittävästi käännösongelmia. Edellä esitetyistä vaatimuksista huolimatta käännöstehtävien tulisi olla sellaisia, että niistä on mahdollista suoriutua annetussa ajassa ja että ne voidaan arvioida arviointikriteerien mukaisesti. (Laatijan käsikirja 2019 [2019]: 4–6.)

Myös käännösten arvioinnin lähtökohtana on auktorisoidun kääntäjän työ. Arvioinnissa otetaan huomioon auktorisoidun kääntämisen erityispiirteet: auktorisoitu kääntäminen edellyttää dokumentoivaa kääntämistä, jolloin käännöksessä säilyy tietty vieraus, vaikkakin sen on oltava kohdekielen kannalta hyväksyttävä. Kääntäjä välittää lähdetekstin viestit niin tarkasti kuin mahdollista, eikä hän pyri kohdekulttuurin kannalta kotouttavaan kääntämiseen. Käännöksellä ei siis ole samaa funktiota kuin vastaavalla kohdekielisellä tekstillä olisi kohdekulttuurissa. (Nord 1997: 47.)

Käännösten arviointikriteerejä on uudistettu kääntäjän työn todellisuus lähtökohtana. Arviointikriteereinä ovat sisällön välittyminen, kohdekielen hyväksyttävyyys ja viestintätehtävän huomioon ottaminen, joista erityisesti kohdekielen hyväksyttävyyys ja viestintätehtävän huomioon ottaminen ovat tärkeitä auktorisoidun kääntämisen näkökulmasta. (Salmi & Kivilehto 2020.) Kohdekielen hyväksyttävyyttä arvioitaessa huomiota kiinnitetään muun muassa siihen, miten tutkinnon suorittaja on kääntänyt erilaiset viranomaisten nimet tai miten hän on ilmaissut päivämäärät. Viestintätilanteen huomioon ottaminen tarkoittaa puolestaan auktorisoidun kääntämisen erityispiirteiden huomioimista.

Tutkinnon suorittajan on osattava nimetä ja vahvistaa käänös sekä käyttää tarpeen mukaan kääntäjän huomautuksia. (Arvioijan käsikirja 2019 [2019].)

Sinänsä käänösten arviointi perustuu perinteiseen virheanalyysiin. Lievät virheet ovat 2 pisteen, vakavat virheet 5 pisteen ja kriittiset virheet 10 pisteen arvoisia. Yksikin kriittinen virhe riittää koko käänöksen hylkäämiseen. (Arvioijan käsikirja 2019 [2019]: 10–12.)

Kokonaisuutena käänöstehtävillä tavoitellaan sellaisten tilanteiden luomista, jotka vastaavat mahdollisuuksien mukaan auktorisoidun kääntäjän kohtaamia tilanteita. Käänöstehtävät mukailevat auktorisoitujen kääntäjien toimeksiantoja, ja käänöstehtäviä tehdessään tutkinnon suorittajilla on käytössään lähes samat apuvälineet kuin todellisessa tilanteessa. Toisaalta kyse on kuitenkin tutkintotilanteesta, jossa lähtökohtana on taitojen arviointi tiettyjen kriteerien mukaisesti.

5 Auktorisoidun kääntäjän tutkinto ja autenttisuus

Seuraavassa raportoin auktorisoidun kääntäjän tutkintoon syksyllä 2019 osallistuneille tekemistäni kyselystä. Kyselyn toteuttamiseen sain tutkimusluvan Auktorisoitujen kääntäjien tutkintolautakunnalta 25.3.2019. Tutkimusluvassa olen sitoutunut noudattamaan tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita ja noudattamaan EU:n yleistä tietosuojaa-asetusta. Kyselyyn osallistuneita on informoitu kyselyn tarkoituksesta ja kyselystä saatavien tietojen käyttämisestä. Koska tutkintoon osallistuneiden määrä on pieni, haluan taata kyselyyn osallistuneiden anonyymiuden mahdollisimman pitkälle. Tämä vaikuttaa siihen, mitä ja miten kyselystä raportoin. Kuvaan ainoastaan yleisellä tasolla kyselyn pääpiirteet, enkä liitä kyselyä artikkelin liitteeksi. Myös vastaajien taustoista – tutkintoon valituista kielipareista, koulutuksesta ja työkokemuksesta – raportoidaan maltillisesti.

5.1 Kysely ja kyselyyn vastaajat

Kyselyllä haluttiin selvittää auktorisoidun kääntäjän tutkintoon osallistuneiden näkemyksiä tutkinnosta. Tarkoituksena oli, että kyselystä saatavia tietoja käytettäisiin toisaalta tutkinnon kehittämiseen, toisaalta lisäämään tietoa auktorisoidun kääntäjän tutkinnosta tutkinnon suorittajan näkökulmasta. Kysely jakautui kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa kysyttiin taustatietoja, jotka koskivat koulutusta, kokemusta ja omaa arviointia käänöstaidosta. Toisessa osassa painopiste oli puolestaan varsinaisessa tutkinnossa ja tutkintotehtävissä. Kysymykset olivat osittain avoimia, osittain suljettuja. Liitteenä kyselyssä oli tutkinnon suorittajille tarkoitettua informaatiota kyselyyn osallistumisesta ja vastuututkijan yhteystiedot. Kysely oli sekä suomeksi että ruotsiksi.

Syksyllä 2019 auktorisoidun kääntäjän tutkinto toteutettiin kolmella paikkakunnalla. Tutkintoon osallistui 50 tutkinnon suorittajaa, joista 42 vastasi kyselyyn. Vastausprosentti oli näin ollen 84. Kyselyyn vastanneiden kieliparit jakautuivat 25 kielipariin, joiden toinen kieli oli suomi, ruotsi tai saame. Pääosalla kyselyyn osallistuneista oli yliopistokoulutus, ja heidän ammatillisen suuntautumisensa pääpaino oli kielissä, kääntämisessä, kirjallisuudessa ja/tai viestinnässä. Myös ns. substanssialat, kuten kauppatieteet ja tekniikka, olivat edustettuina. Kyselyyn osallistuneiden kokemus kieliammattilaisuudesta vaihteli. Yli puolella (60 %) oli kokemusta vähintään kuusi vuotta, kun taas alle kuusi vuotta tai ei lainkaan kokemusta oli vajaalla puolella (reilut 40 %).

5.2 Analyysiperiaatteet

Tarkasteluni pääpaino on autenttisuudessa, jonka jäsenmän seuraavasti (ks. myös luku 2): *Autenttisuuden* tulisi olla auktorisoidun kääntäjän tutkinnon käännoestehtäviä ja tehtävien arviointia luonnehtiva piirre, jotta tutkinto olisi mahdollisimman työelämälähtöinen. *Autenttisuuteen* yhdistyvät ”todellisuus”, ”todellinen auktorisoidun kääntäjän toimeksianto” ja ”käännöksen käyttötarkoitus”. Luettuani kyselyn vastaukset moneen kertaan päädyin tarkastelemaan kyselyyn osallistuneiden näkemyksiä autenttisuudesta kolmen kysymyksen valossa. Nämä ovat kyselyn kysymykset 8, 10 ja 12.

Kysymyksessä 8 vastaajia pyydettiin kuvaamaan odotuksiaan tutkinnosta: *Vastasiko tutkinto odotuksiasi? Perustelee*. Olen luokitellut vastaukset sisällöllisesti kolmeen kategoriaan: 1) Vastasi odotuksia, 2) Ei vastannut odotuksia ja 3) Ei selkeää kannanottoa. Kategoriaan ”Vastasi odotuksia” sijoitin vastaukset, jossa ilmaistiin selkeästi vastaavuus, vaikka esimerkiksi sellaisia lisähuomautuksena esitettiin, ettei aikarajoitus vastaa todellisuutta. Kategoriaan ”Ei selkeää kannanottoa” sijoitin puolestaan vastaukset, joissa ei otettu selkeää kantaa kysymykseen. Esimerkki tällaisesta vastauksesta on ”Vaikea vastata”.

Kysymyksessä 10 tutkinnon suorittajia pyydettiin ottamaan kantaa siihen, miten heidän mielestään tutkinnon eri osat testaavat auktorisoidussa kääntämisessä tarvittavia tietoja ja taitoja. Vastaajat saivat ottaa kantaa asteikolla 1–5 (1=vastaa huonosti, 2=vastaa välttävästi, 3=vastaa tyydyttävästi, 4=vastaa hyvin, 5=vastaa erittäin hyvin). Vastaajien vähyyden vuoksi yhdistin luokat niin, että raportointiin päätyi kolme luokkaa: 4–5 (=vastaa hyvin tai erittäin hyvin), 2–3 (=vastaa välttävästi tai tyydyttävästi) ja 1 (=vastaa huonosti).

Kysymys 12 oli avokysymys: *Muuta kommentoitavaa – joko tutkinnosta tai kyselystä*. Luokittelin vastaukset sisällöllisesti neljään kategoriaan. Vastaukset koskivat 1) tutkinnon järjestelyjä ja tiedottamista, 2) tutkintotehtävien autenttisuutta ja 3) tutkinnon suorittajan

omaa osaamista ja tiedon tarvetta, tai vastaukset olivat tutkimuksen kannalta 4) epärelevantteja huomioita.

Saadakseni vastauksen kysymyksiin, miten autenttisuus ilmenee kyselyn vastauksissa ja miten autenttisuus toteutuu tutkinnon suorittajien mielestä (kysymykset 8 ja 12) käytin luvussa 2 mainittuja avainilmaisuja ja aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

5.3 Analyysi

Kuten edellä mainitusta käy ilmi, kyselyyn vastasi 42/50 tutkinnon suorittajista. Näistä kaikki eivät vastanneet kaikkiin kysymyksiin. Kysymykseen 8 (Odotukset tutkinnosta) vastasi 35/42, kysymykseen 10 (Tutkinnon toimivuus tarkoituksessaan) vastasi 37–41/42 ja kysymykseen 12 (Tutkintoon liittyvät huomiot) vastasi 20/42 kyselyyn osallistuneista.

Taulukosta 2 käy ilmi, miten tutkinto vastasi tutkinnon suorittajien mielestä heidän odotuksiaan auktorisoidun kääntäjän tutkinnosta. Seitsemän kyselyyn vastanneista ei vastannut tähän kysymykseen, joten vastaajien kokonaismäärä on 35.

Taulukko 2. Tutkinnon suorittajien odotukset ja niiden vastaavuus tutkinnossa

Vastaajien määrä	Vastasi odotuksia	Ei vastannut odotuksia	Ei selkeää kannanottoa
35	26	6	3

Kuten taulukosta 2 ilmenee, tutkinto vastasi varsin hyvin tutkinnon suorittajien odotuksia. Tätä mieltä oli 26/35 vastaajaa. Lisähuomautuksina esitettiin, että tutkinto mittaa hyvin kykyä ymmärtää laillisia asiakirjoja, tutkinto on haasteellinen ja että tutkinto vastaa odotuksia aikaisempien tutkintokertojen perusteella. Odotuksenvastaisuus liittyi puolestaan epämääräisiin ohjeisiin, turhiin kompakysymyksiin ja odotuksia vaikeampaan tutkintoon (6/35 vastaajaa).

Taulukosta 3 ilmenee tutkinnon toimivuus tarkoituksessaan, eli miten tutkinnon osat testasivat tutkinnon suorittajien mielestä auktorisoidussa kääntämisessä tarvittavia tietoja ja taitoja. Tutkinnon ensimmäinen osa eli monivalintatehtävä testaa auktorisoidussa kääntämisessä tarvittavaa muuta taitoa, kun taas tutkinnon muut osat eli käännöstehtävät testaavat kieli- ja käännöstaitoa.

Kaikki kyselyyn osallistuneet eivät vastanneet tämän kysymyksen kaikkiin osioihin: monivalintaa koskevaan kysymykseen ei vastannut kaksi, käännöstehtävää 1 koskevaan kysymykseen yksi ja käännöstehtävää 2 koskevaan kysymykseen viisi. Vastaajien kokonaismäärä on siis 40 (monivalinta), 41 (käännöstehtävä 1) ja 37 (käännöstehtävä 2).

Taulukko 3. Tutkinnon osat ja niiden toimivuus tarkoituksessaan asteikolla 1–5

Asteikko	Monivalinta	Käännöstehtävä 1	Käännöstehtävä 2
4–5 (vastaa hyvin tai erittäin hyvin)	35	36	31
2–3 (vastaa välttävästi tai tyydyttävästi)	4	5	5
1 (vastaa huonosti)	1	-	1
Vastaaajien määrä yhteensä	40	41	37

Tutkinnon suorittajat olivat sitä mieltä, että tutkinnon osat testaavat niitä tietoja ja taitoja, joita auktorisoidussa kääntämisessä tarvitaan. Osien välillä ei ole suurta eroa, vaan kaikki osat testaavat suurimman osan kysymykseen vastanneiden mielestä (yli 80 %) joko hyvin tai erittäin (4–5) hyvin auktorisoidussa kääntämisessä tarvittavia tietoja ja taitoja. Tulos on hieman yllättävä, sillä avovastauksissa esitettiin kritiikkiä lähdetekstejä kohtaan.

Taulukosta 4 ilmenevät tutkinnon suorittajien tekemät huomiot tutkinnosta, eli mitä tarkempia aiheita vastaajien huomiot koskivat. Tähän kysymykseen vastasi alle puolet kyselyyn osallistuneista, joten kysymykseen vastanneiden kokonaismäärä on 20/42 vastaajaa.

Taulukko 4. Tutkinnon suorittajien huomiot auktorisoidun kääntäjän tutkinnosta

Vastaaajien määrä	Järjestelyt ja tiedottaminen	Tutkintotehtävien autenttisuus	Tutkinnon suorittajan oma osaaminen ja tiedon tarve	Tutkimuksen kannalta epärelevantit huomiot
20	14	2	2	2

Pääosa tähän kysymykseen vastanneista kiinnitti huomiota tutkinnon järjestelyihin ja tiedottamiseen (14/20 vastaajaa). Niitä kritisoitiin, mutta myös kiiteltiin. Kritiikki kohdistui ajankäytön huonoon jaksottamiseen ja tiedottamisen epämääräisyyteen. Kiitosta tutkinto sai hyvistä tiloista ja avuliaista valvojista. Kaksi vastaajaa (2/20) vertasi tutkintoa todelliseen tilanteeseen ja oli sitä mieltä, ettei tutkintotilanne vastaa todellisuutta. Omaan osaamiseen liittyvä tiedon tarve koski auktorisoidun kääntämisen erityispiirteitä (2/20 vastaajaa). Toivottiin lisää tietoa käännökseen tehtävistä merkinnöistä (otsikointi, vahvistus ja kääntäjän huomautukset). Tutkimuksen kannalta epärelevantit huomiot liittyivät kommentteihin, joissa todettiin, ettei kommentoitavaa ole ja että tutkinnon suorittaja halusi palata asiaan sähköpostitse (2/20 vastaajaa).

Autenttisuuteen liittyen voidaan todeta, että tutkinto vastasi tutkinnon suorittajien odotuksia, kuten edellä käy ilmi. Siitä huolimatta avovastauksissa huomautettiin, ettei tutkinto vastaa

todellista tilannetta. Syiksi mainittiin aikarajoitus ja lähdetekstit, jotka eivät ole todenmukaisia. Myös lähdetekstien virheitä kritisoitiin ja huomautettiin tutkinnon suorittajan oikeudellisesta asemasta. Ohjeistuksen puutteellisuuden takia tutkinnon suorittaja ei tiedä, pitäisikö hänen toimia ikään kuin todellisessa tilanteessa vai tutkintotilanteessa, esimerkiksi silloin, kun lähdetekstissä on virheitä. Tuleeko tutkinnon suorittajan siis tehdä kääntäjän huomautus, vai korjata virhe ilman huomautusta vai olla välittämättä virheestä?

Aikaisemmasta tutkimuksesta (ks. Kivilehto [tulossa a]; Kivilehto [tulossa b]) käy ilmi, että tutkinnon suorittajat tekevät varsin vähän kääntäjän huomautuksia silloinkin, kun se olisi perusteltua auktorisoidun kääntämisen näkökulmasta. Lisäksi kääntäjän huomautuksilla vaikuttaa olevan toisenlainen funktio kuin niillä pitäisi olla. Kääntäjän huomautuksia käytetään lähinnä vakuuttamaan käänöksen arvioija käänösratkaisun onnistuneisuudesta eikä informoimaan käänöksen käyttäjää kääntäjän tarpeellisiksi katsomista seikoista.

Kääntäjän huomautuksien lisäksi myös muut käänöksiin tehdyt merkinnät (ks. Kivilehto [tulossa a]; Kivilehto [tulossa b]) viittaavat siihen, että tutkinnon suorittajat kokevat olevansa enemmänkin tutkintotilanteessa kuin ns. oikeassa tilanteessa. Tämä voi olla selityksenä sille, että autenttisuuteen liittyviä huomioita esiintyy vähän ja että tutkinnon suorittajat ovat pääpiirteissään tyytyväisiä tutkintoon.

6 Päätelmät

Tässä artikkelissa olen pohtinut, missä määrin autenttisuuden voidaan katsoa olevan ongelma auktorisoidun kääntäjän tutkinnossa. Aineistona olen käyttänyt syksyllä 2019 tekemääni kyselyä, jonka ensisijainen tarkoitus on auttaa tutkinnon kehittämisessä ja tutkintoon liittyvän tiedon lisäämisessä. Kyselyyn vastasivat auktorisoidun kääntäjän tutkintoon syksyllä 2019 osallistuneet tutkinnon suorittajat. Analyysin tukena olen käyttänyt tutkintoa ohjaavia asiakirjoja. Autenttisuuden olen määritellyt tekijäksi, joka ilmentää tutkinnon työelämälähtöisyyttä.

Tutkintoon ohjaavista asiakirjoista käy ilmi, että autenttisuus edellä mainitulla tavalla määriteltynä luonnehtii auktorisoidun kääntäjän tutkintoa kokonaisuutena. Tutkinnon perustana ovat käytännön tarpeet: antaa valmiuksia hakea auktorisoidun kääntäjän oikeuksia. Tutkintotehtävien tulisi siis olla sellaisia, joilla näitä valmiuksia voidaan arvioida, ja arvioinnissa pitäisi ottaa huomioon auktorisoidun kääntämisen erityispiirteet. Olisi myös hyvä, jos käänöstehtävät vastaisivat auktorisoidun kääntäjän todellisia toimeksiantoja.

Tutkinnon suorittajille tehdystä kyselystä käy ilmi, että tutkinnon suorittajat ovat pääosin tyytyväisiä tutkintoon ja tutkintotehtäviin. Tutkinto otetaan koetilanteena, jota säätelevät

tietyt reunaehdot, ja ymmärretään, ettei täydellinen autenttisuus ole mahdollista. Tyytymättömyys kohdistuu enemmänkin autenttisuuteen liittymättömiin tekijöihin kuin siihen, etteivät esimerkiksi tehtävät olisi autenttisia. Näin ollen voidaan sanoa, ettei autenttisuuden puute ole ongelma tutkinnon suorittajien näkökulmasta. Näkökulmaa on kuitenkin syytä laajentaa analysoimalla tutkinnon suorittajien tekemiä käännöksiä ja tarkastella autenttisuutta käännösten valossa (ks. Kivilehto [tulossa a] ja Kivilehto [tulossa b]).

Auktorisoidun kääntäjän tutkintoon osallistuvat ovat varsin heterogeeninen ryhmä. Heterogeenisyys koskee niin käännöskieliksi valittuja kieliä kuin osallistujien koulutusta ja kokemustakin. Näin ollen taustamuuttujien perusteella olisi vaikea sanoa, mikä vaikuttaa mihinkin. Jos aineisto olisi suurempi, päätelmiä voisi tehdä esimerkiksi siitä, missä määrin kokemus kieliammattilaisen tehtävistä vaikuttaa auktorisoidun kääntämisen erityispiirteiden tuntemukseen. Toinen selvittämisen arvoinen seikka olisi käännössuunnan vaikutus. Tunnetaanko auktorisoidun kääntämisen erityispiirteet paremmin silloin, kun käännössuunta on vieraista kielistä kotimaisiin kieliin vai päinvastoin?

Tähän kyselyyn, niin kuin kyselyihin yleensä, liittyy ongelmia. Kaikkiin kysymyksiin ei vastata, kysymyksiä ei ymmärretä tai ne ymmärretään väärin ja vastauksia on vaikea tulkita. Jotta tutkinnon suorittajien näkemyksistä saataisiin syvällisempää ja monipuolisempaa tietoa, kyselyä olisi hyvä täydentää haastatteluin. Haastattelu voitaisiin toteuttaa joko yksilö- tai ryhmähaastatteluna, ja se voisi jakautua kahteen osaan. Tutkinnon suorittajia haastateltaisiin ennen tutkintoa ja heti tutkinnon jälkeen. Näin saataisiin tarkempaa tietoa tutkintotehtävien toimivuudesta tarkoituksessaan, mutta ennen kaikkea siitä, mitkä ovat tutkinnon suorittajan lähtökohdat – miten hän ymmärtää kääntämisen ja auktorisoidun kääntämisen. Jos tällaista ymmärrystä ei ole tai ymmärrys on puutteellinen, tehtävien autenttisuudella ei ole sanottavasti merkitystä.

Lähteet

- Ahava, A. (2017). Tutkinnon suorittajan näkökulma auktorisoidun kääntäjän tutkintoon (suomi–englanti). Teoksessa: T. Leblay (toim.). *Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon historiaa ja nykypäivää*. Helsinki: Opetushallitus. 61–66.
- Angelelli, C. V. (2007). Assessing Medical Interpreters. The Language and Interpreting Testing Project. *The Translator* 13 (1). 63–82.
- Arvioijan käsikirja 2019* (2019). Auktorisoidun kääntäjän tutkinto. Toimintaohjeet tutkintotehtävien arvioijalle. Helsinki: Opetushallitus.
- Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon perusteet 2012* (2012). Määräykset ja ohjeet 2012: 40. Helsinki: Opetushallitus.
- Chan, A. L. J. (2010). Perceived Benefits of Translator Certification to Stakeholders in the Translation Profession: A Survey of Vendor Managers. *Across Languages and Cultures* 11 (1). 93–113.

- Chen, J. (2009). Authenticity in Accreditation Tests for Interpreters in China. *The Interpreter and Translator Trainer* 3 (2). 257–273.
- Corrius, M., De Marco, M. & Espasa, E. (2016). Situated learning and situated knowledge: gender, translating audiovisual adverts and professional responsibility. *The Interpreter and Translator Trainer* 10 (1). 59–75.
- Englund Dimitrova, B. (2015). *Auktoriserad translator – Kompetens och prov. Kartläggning och kunskapsunderlag*. Stockholm: Kammarkollegiet.
- Hale, S., Garcia, I., Hlavac, J., Kim, M., Lai, M., Turner, B. & Slatyer, H. (2012). *Improvements to NAATI testing: Development of a conceptual overview for a new model for NAATI standards, testing and assessment*. Sydney, Australia: University of New South Wales.
- Herrington, A. & Herrington, J. (2006). *Authentic learning environments in higher education*. London: Information Science.
- Hlavac, J. (2013). A Cross-National Overview of Translator and Interpreter Certification Procedures. *Translation & Interpreting. The International Journal of Translation and Interpreting Research* 5 (1). 32–65.
- Kivilehto, M. (2017). Miten auktorisoidun kääntäjän tutkinnon käänöstehtävät vastaavat tutkinnon tavoitteita erikoisalojen kääntämisen näkökulmasta? *MikaEL: Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu* 10. 136–149.
- Kivilehto, M. & Salmi, L. (2017). Assessing assessment: The Authorized Translator’s Examination in Finland. *Linguistica Anverpiensia. New Series* 16. 57–70.
- Kivilehto, M. & Skogberg, R. (2017). Att utarbeta och bedöma provuppgifter i svenska – en utmaning men ingen omöjlighet. Teoksessa: T. Leblay (toim.). *Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon historiaa ja nykypäivää*. Helsinki: Opetushallitus. 61–66.
- Kivilehto, M. (tulossa a). Hur förhåller sig examinander till olika kontexter i examen för auktoriserade translatorer? Teoksessa: *Svenskan i Finland* 18.
- Kivilehto, M. (tulossa b). Vilken betydelse har verklighetsanknytning i översättningsprov? Examen för auktoriserade translatorer i fokus. Teoksessa: *Svenskans beskrivning* 37.
- KS = Kielitoimiston sanakirja (2020). Saatavilla: <https://www.kielitoimistonanakirja.fi/#/> (lainattu 21.5.2020).
- Laatijan käsikirja 2019 (2019). Auktorisoidun kääntäjän tutkinto 2019. Toimintaohjeet tutkintotehtävien laatijalle. Helsinki: Opetushallitus.
- Laukkanen, L. & Vik, G.-V. (2015). Kääntäjien auktorisoinnin laadunvarmistus Opetushallituksen ja yliopistojen yhteistoimintana. Teoksessa: D. Rellstab & N. Siponkoski (toim.). *Rajojen dynamiikka, Gränsernas dynamik, Borders under Negotiation, Grenzen und ihre Dynamik*. Vaasa: Vaasan yliopisto. 239–249.
- Li, D., Zhang, C. & He, Y. (2015). Project-based learning in teaching translation: students’ perceptions. *The Interpreter and Translator Trainer* 9 (1). 1–19. DOI: 10.1080/1750399X.2015.1010357 (lainattu 21.5.2020).
- Mäntyranta, H. & Kinnunen, T. (2015). Auktorisoitu kääntäminen. Teoksessa: S. Aaltonen, N. Siponkoski & K. Abdallah (toim.). *Käännetyt maailmat. Johdatus käänösviestintään*. Helsinki: Gaudeamus. 219–233.
- Nord, C. (1997). *Translating As a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained*. Manchester: St. Jerome.
- OED = Oxford English Dictionary (2020). Saatavilla: <https://oed.com/> (lainattu 21.5.2020).
- Pym, A., Grin, F., Sfreddo, C. & Chan, A. L. J. (2012). *The Status of the Translation Profession in the European Union*. Luxembourg: European Union.
- Salmi, L. (2017). Tähänastisten suomalaisten kääntäjätutkintojen vertailua. Teoksessa: T. Leblay (toim.). *Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon historiaa ja nykypäivää*. Helsinki: Opetushallitus. 26–34.
- Salmi, L. & Kivilehto, M. (2018). Translation quality assessment: Proposals for developing the Authorised Translator’s Examination in Finland. Teoksessa: A. Liimatainen, A. Nurmi, M. Kivilehto, L. Salmi, A. Viljanmaa & M. Wallace (toim.). *Legal Translation and Court Interpreting: Ethical Values, Quality, Competence Training*. Berlin: Frank & Timme. 179–198.
- Salmi, L. & Kivilehto, M. (2020). A comparative approach to assessing assessment: revising the scoring chart for the Authorized Translator’s Examination in Finland. Teoksessa: F. P. Ramos (toim.). *Institutional*

- Translation and Interpreting. Assessing Practices and Managing for Quality*. New York: Routledge, 9–25.
- Taibi, M. & Ozolins, U. (2017). *Community Translation*. London, Oxford, New York, New Delhi & Sydney: Bloomsbury Academic.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Turner, B., Lai, M., & Huang, N. (2010). Error deduction and descriptors – A comparison of two methods of translation test assessment. *Translation & Interpreting. The International Journal of Translation and Interpreting Research* 2 (1). 11–23.
- Uhl, S. (2016). Die Staatlichen Prüfungen für Übersetzer und Dolmetscher in Hessen und ihre Evaluation: die wichtigsten Ergebnisse. *Lebende Sprachen* 61 (2). 457–463.